

Śródka, Andrzej

Wspomnienia pośmiertne : Bronisław Sabat (1871-1953)

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 46, 264-267

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BRONISŁAW SABAT /1871-1953/

Bronisław Jerzy Sabat urodził się 5.V.1871 w Tyśmienicy z ojca Eugeniusza i matki Emilii z Boskich. Gimnazjum ukończył w roku 1890 w Stanisławowie, następnie zaś studiował do r. 1901 medycynę, matematykę, fizykę i filozofię w Uniwersytecie Lwowskim, Uniwersytecie Jagiellońskim i w Uniwersytecie w Wiedniu. W Wiedniu w r. 1901 został doktorem filozofii na podstawie pracy "Über das Leitvermögen der Gemische von Elektrolyten" /1901/. W latach 1901-1907 uczył - z roczną przerwą - matematyki i fizyki w gimnazjach lwowskich. Tę przerwę /1904-1905/ wykorzystał Sabat na studia uzupełniające u Pierre'a Curie w Sorbonie i Antoine'a H. Becquerela w École Polytechnique w Paryżu. W r. 1908 udał się ponownie na uniwersytet w Wiedniu, by pod kierunkiem Holzkmachera studiować radiologię lekarską i uzyskać drugi swój stopień naukowy - doktora medycyny /1909/. Z Wiednia przybył w r. 1910 do Lwowa, gdzie do wybuchu I wojny światowej kierował Oddziałem Rentgenologicznym Krajowego Szpitala Powszechnego. Podczas wojny prowadził pracownie rentgenowskie w armii austriackiej, a następnie objął kierownictwo jednej z nich w Wojsku Polskim /1918-1921/. Od r. 1921 do przejścia we wrześniu 1926 do rezerwy /ze stopniem pułkownika-lekarza/ był kierownikiem Zakładu Rentgenologicznego Oficerskiej Szkoły Sanitarnej w Warszawie. Jednocześnie w latach 1922-1929 i 1945-1946 kierował

podobnym Zakładem w Ubezpieczalni Społecznej. Z pracy tej zrezygnował po otrzymaniu propozycji objęcia Katedry Radiologii w Uniwersytecie Jagiellońskim, z czego jednak musiał zrezygnować z powodu postępującej choroby. Podjął natomiast wykłady z radiologii lekarskiej w Akademii Medycznej w Łodzi jako profesor honorowy tej uczelni od r. 1951.

Sabat był pionierem polskiej radiologii, przede wszystkim zasłużonym rentgenodiagnostą, w mniejszym stopniu - rentgenoterapeutą, choć i w tej dziedzinie miał poważne osiągnięcia. Pierwsze jego prace, zgodnie zresztą z początkowymi zainteresowaniami, dotyczyły natury i wpływu promieniotwórczości naturalnej: "Action du bromure de radium sur la résistance électrique des métaux" /1905/ i "Wpływ promieni Becquerela na opór elektryczny ciał stałych i cieczy" /1906/. Jeszcze podczas swych wiedeńskich studiów radiologicznych zdał sobie sprawę z ogromnych możliwości zastosowania rentgenologii w diagnostyce medycznej. Nie zadowalało go uzyskiwanie jedynie statystycznych obrazów radiologicznych; prace w kierunku ich "zdynamizowania" doprowadziły go do skonstruowania prototypu rentgenokimografu, którego prosta zasada działania polegała na przesuwaniu jednostajnym ruchem między badanym obiektem a kliszą fotograficzną płyty w kierunku prostopadłym do przecinających ją równoległych szczelin. Aparat ten pozwolił na uzyskanie pierwszego zapisu przebiegu zjawisk ruchowych narządów wewnętrznych w warunkach prawidłowych i patologicznych.

co przedstawił w pracy "Metoda rentgenograficznego rejestrowania ruchów przepony, serca i tętnicy głównej" /1911/. Drugą oryginalną metodą wprowadzoną przez Sabata do diagnostyki była endoradiograficzna metoda filmowania jam wewnętrznych ciała. W głośnych pracach "O rentgenografii międzypośladowej /Rentgenographia interclunalis/ kości ogonowej" /1929/, "Endoradiografia, w szczególności radiografia śródprostnicza..." /1934/ i "Intrarektare Radiographie /Verfahren, Apparat, Technik, Indikationen und Ergebnisse/" /1934/ opisał oryginalną metodą endoradiograficznych zdjęć kości ogonowej za pomocą specjalnej lampy wprowadzonej do jelita prostego /tzw. rektoradiografia/.

W dorobku naukowym Sabata dominują prace na temat stosowania metod rentgenowskich w chorobach układu kostnego: von Recklinghausena, Pageta, Olliera i Albersa-Schönberga. Opisał także nową jednostkę nozologiczną - osteochondropatię kości klinowych stopy. W dziedzinie radioterapii podał Sabat metodę leczniczego stosowania promieni rentgenowskich w strupniu woszczynowym i gruźlicy, opisał własną metodę naświetlania tkanek w twardzieli, wydał m.in. "O leczniczym stosowaniu promieni Roentgena w ginekologii" /1913/ i "O promieniach Roentgena w okulistyce" /1922/.

Nie sposób przytaczać tu nawet większości prac Sabata; warto nadmienić, że oprócz prac ściśle naukowych był też autorem świetnych artykułów popularno-naukowych: "O wnętrzu ziemi

i o wulkanizmie" /1902/, "O trzęsieniach ziemi" /1902/ i "O promieniach katodowych i o promieniach Roentgena" /1903/. W roku 1951 dokonał przekładu "Listów Teodora Billrotha do Jana Mikulicza".

Charakterystyczną cechą działalności naukowej Sabata było stałe utrzymywanie ścisłych kontaktów z nauką światową. Wyrazem tego był m.in. czynny udział w Międzynarodowych Kongresach - Fizjoterapii w Liège /1929/ i Londynie /1935/ i Promieniolecznictwa w Wiesbaden /1935/ oraz w Międzynarodowych Zjazdach Radiologów w Sztokholmie /1928/, Paryżu - jako przewodniczący delegacji polskiej /1929/, Zurychu /1934/ i w Chicago /1937/.

Bronisław Sabat był członkiem zwyczajnym Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. M. Kopernika /1903/, członkiem Niemieckiego Towarzystwa Rentgenologów /1911/, Lwowskiego Towarzystwa Lekarskiego /1911-1921/ i Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego /1924/, członkiem założycielem Polskiego Lekarskiego Towarzystwa Radiologicznego /1925/, wiceprezesem Międzynarodowego Towarzystwa Fizjoterapii i Medycyny Fizykalnej /1929-1938/, a od r. 1933 - członkiem korespondentem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Był odznaczony m.in. francuskimi Palmami Akademickimi. Profesor Sabat zmarł 20.XII. 1953 w Warszawie.

Andrzej Śródka